

לשוננו לעם

קונטרסים עממיים לענייני לשון

בעריכת ע' איתן ומ' מדן

מחזור כו, קונטרס א (רנא) מרחשון תשל"ה

למד לשונך

לקט מונחים

מאת

שושנה בהט

הוצאת המזכירות המדעית של האקדמיה ללשון העברית
ירושלים

בקונטרס זה אנו מביאים לפני הקוראים לקט מלים ומונחים, שרבים אינם יודעים אותם או שמשתמשים בהם בשיבוש צורתם הנכונה או בסילוף משמעם הנכון.

לקט זה נלקח מאוסף מלים מקיף יותר, שנתפרסם קמעא קמעא בשנים תשכ"ב עד תשל"ד בדפי "למד לשונך" בהוצאת המזכירות המדעית של האקדמיה ללשון העברית, תחילה בעריכת הא' א' דותן, ואחרי כן בעריכת הגב' ש' בהט. מלבד המלים והמונחים, שלקט מהם מתפרסם כאן, באו בדפי "למד לשונך" גם ענייני דקדוק, תיקוני שגיאות וכיו"ב.

הפצת "למד לשונך" הייתה בשלוש דרכים: הראשונה – קיבלו את הדפים מוסדות החינוך ומוסדות ציבוריים אחרים לחלוקה בין התלמידים והעובדים; הדרך השנייה – יחידים רבים בארץ ובחוץ-לארץ היו מגויים עליהם; והשלישית – רוב העיתונים היומיים הדפיסו כל דף מגלופה, שהמציאה להם מזכירות האקדמיה, ואף עיתונים עבריים ויהודיים בתפוצות העתיקו את החומר הזה. צר מאוד, שמחמת קשיי תקציב נפסקה הוצאת דפי "למד לשונך", ורצוני לחזור ולהמשיך במפעל זה.

דפוס רפאל חיים הכהן בע"מ, ירושלים

מונחים כלליים

הקשר

הדברים הקשורים לעניין הנדון והסמוכים לו מלפניו ומאחריו בתוך משפט, מאמר וכדומה. בלעז: context.

למשל: הדבר לא נאמר בפירוש, אך הוא מובן מן ההקשר.
אין לדון על ביטוי, כשהוא מנותק מהקשרו.

אין לומר בהקשר ל- במקום בקשר ל-.
למשל: בקשר להחלטה מיום אתמול נתקבלו מחאות רבות (ולא: בהקשר להחלטה וכו').

סקור

פעולתו של עיתונאי או פֶּתָב, שנשלח להשקיף על מאורע ולמסור את המתרחש. הפועל: סִקֵּר.

בלי ניקוד: סיקור

באנגלית: to cover.

[אין לומר פיסה ופסיקה לעניין זה].
למשל: התחרות הבין-לאומית בשחמט זכתה לסיקור מפורט בכל עיתוני הארץ.
פֶּתָב מיוחד מטעם שירות השידור נשלח לִסְקֹר את ביקורו של נשיא ארה"ב.

עֶכְשָׁו

תיאורם והצגתם של דברים רחוקים בזמן
או במקום, כאילו הם עניין של עכשיו.

אַקטואליזאציה בלעז.

שים לב: עֶכְשָׁו וְעַדְכּוֹן אינם שווים במובנם.
עַדְכּוֹן משמש בעיקר במנהל ובמדע,
ועניינו: תיקון, השלמה והתאמה של רשימה
או תיאור לפי הנתונים האחרונים.

השם העברי ל-baby sitter.

(לא: שִׁמְרֵטָה-!)

למשל: לא נוכל לצאת מן הבית בלי
להפקיד שם שומרת טף, שתשגיח על
ילדינו. שירות שמירת טף מספק שומרי טף
לכל דורש.

ספר שנתי, כתב-עת היוצא אחת לשנה.
ביטוי זה מקביל ל"ירחון" ול"שבועון"
שהם עיתונים, היוצאים אחת לחודש
ואחת לשבוע. אין להשתמש במלה "שנתון",
לציון כלל האנשים, שגילדו בשנה אחת;
במובן זה נאמר, למשל:
ילידי שנת 1956 יתחילו ללמוד בבתי
הספר היסודיים בשנה הבאה.
ילידות 1952 משתחררות השנה משירותן.

סימני פיסוק

תג ('), המסמן מלה מקוצרת.

שׁוֹמֵר טָף

שׁוֹמֶרֶת טָף

הפעולה:

שְׁמִירַת טָף

שְׁנָתוֹן

גֶּרֶשׁ

הגרש בא אחר האות האחרונה של המלה
המקוצרת, כגון: וג' = וגומר, ע' = עיין,
מס' = מספר, עמ' = עמוד.

שני תגים (-), המסמנים קיצור של שתי מלים
ויותר.

גרשים

בלי ניקוד: גרשיים

הגרשיים באים לפני האות האחרונה של
ראשי התיבות. למשל: עפויים = עובד
כוכבים ומזלות, שיץ = שליח ציבור,
דהייב = דברי הימים ב'.

קו קצר, הבא להורות על קשר הדוק שבין
שתי מלים ויותר, המצטרפות למושג אחד.
המלים המוקפות (= המחוברות במקף)
נכתבות סמוכות זו לזו, והמקף עצמו נכתב
בחלקה העליון של השורה. למשל: בעל-
הבית, אחד-אחד, אב-בית-דין.

מקף

קו ארוך, הבא בעיקר להפריד בין חלקי
משפט. למשל: פלוני רוצה תורה, ואלמוני
- סחורה.

מפריד

תאמר אהיה רב - לא למדתי תורה.

סימן לציון הוספות מסבירות, שאינן שייכות
לגוף המשפט. משתמשים בדרך כלל
בסוגריים עגולים (). בספרי מדע
משתמשים גם בסוגריים מרובעים []
ובסוגריים מזווים < > . משתמשים
בסוגריים מרובעים גם כדי לציין הסגר

סוגרים

בלי ניקוד: סוגריים

בתוך הסגר, למשל: "איסור שעטנו, צמר
ופשתים יחדיו" – רמז לאיבה ולפירוד
והיה כל מצאי יהרגי [בראשית ד, יד]."

סוגר, שסימנו קו מפותל { }.

זוג סוגריים צומדים נקרא צומדים
(צומדיים).

קו אלכסוני, בעיקר לשם הפרדה בין
מספרים או אותיות, כגון: 54/א. קרא: "54
(הבית) לוכסן אלף (הפניסה)".

סוגר צומד

לוכסן

מונחי מסחר, חשבונאות וסטאטיסטיקה

הוראת תשלום המכוונת אל בנק, אל
הדואר וכדומה. מחזיק ההחמאה יכול
לקבל את התשלום רק מן המוסד,
שההחמאה מכוונת אליו. לא כן דינו של
ש"ק, (לא צ"ק!) שמחזיקו רשאי להשתמש
בו כבכסף ממש ולקבל תמורתו גם במקום
אחר. באנגלית: assignment.

הפיכה של תשלומים עונתיים, שאדם זכאי
להם בעתיד, לתשלום אחד.
באנגלית: capitalization.

למשל: בעל הקצבה ביקש לתן חלק
מקצבתו החודשית, שהוא עתיד לקבל כל
ימיו.

הקצבה המהוונת שולמה לפי חשבון החשב.

המחאה

הון

בלי ניקוד: הון

הפועל: הון (הון)

חֲבוּר של מסמך, של פרטים, של שָׁק
 וכדומה, הנשאר בידי מוסר התלוש.
 באנגלית: stub.

יִסּוּף בלי גיקוד: ייסוף
 הפועל: יִסֵּף (ייסף)
 ההפך מן פִּיחוּת. העלאת שער החליפין של
 מטבע ביחס למטבעות חוץ. לאחר הייסוף
 דרוש למדינה פחות כסף כדי לקנות יחידת
 מטבע של מדינה אחרת.

מוֹנִיטָר פרסום; שם טוב ואִמון, שרכש לו מפעל
 בקרב ציבור הלקוחות.
 באנגלית: goodwill.

מִקְדָּמָה סכום, הניתן על חשבון שכר או מחיר,
 שיגיע לאדם לאחר זמן.
 למשל: הקבלן קיבל מקדמה כדי להתחיל
 בבנייה. הסכום ינופה מן התשלום לאחר
 שייבנה הבית.
 הסוחר שילם מקדמה על חשבון הסחורה
 שהזמין.

מִקְדָּמָה אינה מפרעה!
 המפרעה היא סכום של חשבון חוב.
 למשל: העובד קיבל מפרעה על חשבון
 הפרשי המשכורת. את יתר התשלום, המגיע
 לו, יקבל כעבור שלושה חודשים.

וּשִׁים לב, שהמלה לְמִפְרֵעַ פירושה:
 מכאן ולשעבר. מן הראוי אפוא להודות

לבני אדם מראש על מעשה, שעדיין לא
נעשה (לא: לְמַפְרֵעו!).

הפחתה של חשבון חובה כנגד חשבון של
זכות. למשל: הגזברות קיזזה את חובו של
הפקיד כנגד דמי ההעלאה בדרגתו. הקיזוז
נעשה בהסכמת הפקיד. המלה משמשת גם
בטכניקה. שסתום קיזוז, למשל, הוא
שסתום, המבטיח לחץ אחד של אויר,
קיטור, מים וכדומה ע"י תוספת לחץ או
הפחתתו לפי הצורך.

כתב אישור על קבלה או על הוצאה של
כסף או חפץ.

באנגלית: voucher.

בספרות העברית העתיקה שוֹבֵר הוא
בעיקר. אישור על פְּרֵעוֹן חוב. השובר
מבטל כוחו של שטר החוב.

שֶׁק, שמסורטטים עליו שני קווים כדי לציין,
שאינן הוא ניתן לגבייה כמות שהוא; צריך
להפקידו בבנק, והוא נזקף לזכותו של
המפקיד.

באנגלית: crossed cheque.

רשימת המחירים או שיעורי המס, שיש
לשלם תמורת סחורות, שירות וכיו"ב.

מידת הסבירות, שיתרחש משהו במקרה.
למשל: ההסתברות, שקביית משחק תיפול

קִיזוּז

בלי ניקוד: קיזוז

הפועל: קִיזָז (קיזוז)

שׁוֹבֵר

שֶׁק מְסֻרְטָט

בלי ניקוד:

שֶׁק מסורטט

תַּעְרִיף

הַסְתַּבְּרוּת

והמספר שש כלפי מעלה, היא אחת לשש.
 או: מן הבחינה הסטאטיסטית ההסתברות,
 שאישה תלד בן, היא קצת יותר מאחת
 לשתיים.

באנגלית: probability.

קבע משקל וחשיבות לכל אחד מן
 המרכיבים בחישוב של סך-הכול או של
 ממוצע.

למשל: בחישוב מידד המחירים לצרכן
 שִׁקְלָלוּ בשנת תשכ"ט את עליית המחירים
 של סל המזונות ב-295 נקודות לאלף, של
 הדיור ב-144 נקודות לאלף ושל הריהוט
 ב-83 נקודות לאלף.

באנגלית: weighting.

קביעת היחס הנכון שבין הערך, שמראה
 מכשיר המדידה, לבין הכמות הנמדדת.
 למשל: המרחק מִשְׁנֵת לִשְׁנֵת במדחום צריך
 להורות על הפרש של מעלה אחת בטמ-
 פרטורה. הכיול הוא שקובע את מידת
 דיוקה של ההוריה.

באנגלית: calibration.

מספר, המשמש קנה מידה לקביעת
 השינויים, שחלים בתופעה מסוימת במשך
 זמן מוגדר, למשל: מידד יוקר המחיה.
 בלעז: אינדקס.

שִׁקְלָל

שם הפעולה: שִׁקְלָלוּ

כִּיּוּל

מִדָּד (לא: מִדָּד)

בְּשׁוּחֹת

ניירות ערך או תעודות אחרות, המקנות
לבעליהם זכות לקבל כסף או שוה כסף,
ויכול שיינתנו בערובה. כגון: שטרי חוב,
איגרות מלוה, שטרי התחייבות או שעבוד.
חתימת אדם על גבו של שטר כדי להסב
לאדם אחר את הזכות, שמעניק השטר
למסב עצמו.

הֶסֶב

מוֹנְחֵי מִנְהַל וּמִשְׁפָּט

מתן תוקף לדבר, שאושר קודם בגוף אחר.
באנגלית: ratification.

אֲשֶׁרֹר

למשל: אחרי שאישרה הועדה את נוסח
ההסכם, הובא לפני ההנהלה לאשרור.
ההפך מריכוז: חלוקת סמכויות של גוף
מרכזי לגופי משנה.
דִּצְנוֹטְרַאליזַאצִיָּה בלעז.

בְּזֹר

בלי ניקוד: בִּיזֹר

הענקה מיוחדת, הניתנת לפי דיני עבודה
או ביטוח או לפי כל דין אחר.
באנגלית: benefit.

גְּמָלָה

ברבים: גְּמָלָאוֹת

קצבה, מענק, דמי לידה, פיצוי לנפגעי
הסָפֶר וכו' הם גמלאות.

הֶלֶיף

כל פעולה בדיון משפטי או מנהלי.
למשל: היועץ המשפטי לממשלה רשאי
לעכב את הליכי המשפט בכל עת.
שים לב: הֶלֶיף אינו תִּהְלִיף!

זוטר

עובד, שהוא באחד השלבים הנמוכים של המדרג. העובד באחד השלבים הגבוהים של המדרג קרוי בכיר.

לחלופין

לבררה; כאפשרות אחרת.

(לא: לחילופין)

באנגלית: alternatively.

למשל: הסגנור טוען, שלא הוכחה עברת הנאשם, וְלַחֲלוּפִין – אם תידחה טענתו זו – יש להתחשב בַּעֲבָרוֹ, הנקי מעברות.

כְּשִׁירוֹת

תכונה טבעית או תכונה, שנרפשה על ידי אימון או לימוד, המכשירה אדם למלא תפקיד.

ברבים: כְּשִׁירִיּוֹת

באנגלית: qualification.

למשל: כדי להתקבל למשרת קִרְקָן דרושות כשירייות אלה: מבטא נכון, ידיעה מספקת בלשון וקול ערב.

מחפשים אדם למשרת עורך ירחון מדעי. הפשירויות: השכלה אקדמית וידיעת עברית ואנגלית.

מדרג

ארגון מדורג לפי סמכות וכפיפות; הדרג התחתון כפוף לדרג שלמעלה ממנו, וזה כפוף לדרג שמעליו עד לדרג העליון.

באנגלית: hierarchy.

צוער

עובד, המועסק במשרה לשם הכשרתו לתפקיד, שהוא מיועד אליו, אם יסיים תקופת הכשרה זו בהצלחה.

הצוער והמתמחה אינם היינו הך.
המתמחה עובד במקצועו כדי להשלים
את השכלתו לפי דרישת החוק.

סטאז'ר בלעז.

בצבא משתמשים במונח צוער במובן
"קאדט", היינו: חניך בית-ספר לקצינים
עד שלא הוסמך לקצונה.

דברים, שנרשמו לזיכרון בכתב או בכל
דרך אחרת, כגון: בהקלטה, בצילום וכד'.
באנגלית records.

סיוע מוסרי או חוקי; תמיכה של אדם או
של מוסד או של דבר, כדי שיהיה תוקף
לפעולה.

באנגלית: backing.

[גיבוי- הוא תרגום מילולי מלעז, והוא גרוע
מצד הדקדוק. צורת "גיבוי" יכולה להיגזר
רק מנחי ל"י (ל"ה), כגון: כיסה - כיסוי,
גילה - גילוי, ניסה - ניסוי. השורש של גב
הוא גבב; לא גבי! ואכן יש "גיבוי"
במקורותינו, ומשמעו: גביית פסף.]

בלשון החוק: בקשה, שמגישים לבית
המשפט הגבוה לצדק לשם קבלת סעד
משפטי - בדרך כלל נגד רשות מרשויות
השלטון.

רשומות

תמוכין

בלי ניקוד: תימוכין

עֲתִירָה

נָהַל [בלי ניקוד: נוהל] סדרים קבועים מראש לעשיית פעולה,
 לשון רבים: נְהָלִים בעיקר רשמית, כגון: הנהל בהגשת
 רשימות לבחירות הכנסת.
 "פרוצדורה" בלעז.

תַּמְלוּגִים סכומי כסף, שזכאי אדם לקבל מכל
 המשתמש בקניינו הרוחני או החומרי, כגון
 ביצירה ספרותית או מוסיקלית, באמצאה
 בשדה נפט או במחצב.
 באנגלית: royalties.

עֶרֶךְ התנגדות להחלטת רשות מנהלית לפני
 רשות גבוהה ממנה. ע ר ר אינה מלה
 נרדפת ל"ערעור". ה ע ר ע ו ר מובא לפני
 בית משפט או בית דין.

מוֹנַחֵי קֶשֶׁר, אלקטרוניקה וצילום
 נֶפֶת צָלִיל הכפתור, שבסיבובו משנים בהדרגה את
 גון הצליל במכשיר הרדיו או הטלוויזיה.
 באנגלית: tone control.

כָּפָל בְּבֹאוֹת, הפרעה בתמונה: על-יד העצמים שבתמונה
 כָּפְּלִים מופיעות בנות דמותם, דמויות לואי.
 באנגלית: ghost images. [לשון יחיד: כָּפִיל]
 מִבְּזָק מכשיר תאורה, הנדלק וכבה במהירות
 הבזק.

באנגלית: flash light.
 מִטּוֹל מכשיר, המטיל אור חזק למרחק.

בלעז: projector.

מְטוֹל שְׁקוּפִיּוֹת הוא מְטוֹל, שבעזרתו מציגים תמונות משקופיות.

מְטוֹל עֶקֶף הוא שמו העברי של overhead projector – מְטוֹל, המציג את התמונה לפני הקהל מאחורי גבו של המורה או המרצה.

מְטוֹלָנוֹעַ הוא שמו העברי של movie projector – מְטוֹל, המציג תמונות נעות מסרטים.

מְטוֹלָנוֹעַ קוֹלִי הוא שמו העברי של sound projector – מְטוֹל, המציג סרטים בלרית קול.

מכשיר, המשמיע צלילים מעל גבי תקליטים.

מְקוֹל

בלעז: גראמופון (פאטפון).

הלוח או הבד, שהתמונות מופיעות עליו בקולנוע או במכשיר טלוויזיה. באנגלית: screen.

מְרָקַע

שים לב להבדל שבין מסך לבין מְרָקַע. באולמות קולנוע נמצא מסך לפני המרקע. עם התחלת ההצגה עולה המסך, ואז מתגלה המרקע.

כפתור במכשיר טלוויזיה, שמשתמשים בו

מְרַמֵּק

כדי לִיצֵב את התמונה הרוטטת (כדי לרתק אותה).

באנגלית: hold control.

מְשׁוֹשָׁה אֲנִטָּנָה – הֶתְקָן, הקולט מן האויר את גלי הרדיו והטלויזיה; וכן הֶתְקָן, המשלח את גלי השידור לאויר.

שְׁקוּפִית (לא שִׁיקוּפִית-!) תמונה מועתקת על גבי חומר שקוף, כגון זכוכית כדי להראותה על מרקע.

באנגלית: slide.

מִדְפָּס רֶחֶק מכונת הדפסה חשמלית להעברת כתב למרחוק.

באנגלית: teleprinter.

מִרְכָּז מִקוֹם ריכוז מכשירים לקישור שיחות בין מנויי הטלפון.

רְכָּז מכשיר (לוח, תיבה וכדומה) לחיבור שלוחות הטלפון של המְנוֹי.

למשל: במשרדים רבים מצויה רכזת, ולידה טלפונאית.

שְׁנָאִי מכשיר המשנה את המתח של רשת החשמל; השנאי מעלה את המתח או מוריד אותו.

למשל: מכשירי חשמל, המתאימים למתח של 110 וולט, פנהוג בארה"ב, אפשר להשתמש בהם בארצנו רק באמצעות שנאי. בלעז: טראנספורמאטור.

מִכְשֵׁר מִכְשֵׁר אלקטרוני למציאת הכיוון והמרחק

של עצמים במרחב החופשי, כגון: מטוסים, אניות, טילים וכדומה. מכים הוא ראשי תיבות של מוצא כיוון ומרחק, והוא הולם את המונח האנגלי RADAR; גם הוא ראשי תיבות: Radio Detecting and Ranging. מספר מחזורים של תופעה, החוזרת ונשנית, במשך שנייה אחת. לכל שירות מן השירותים השונים, כגון הרדיו, הטלויזיה, האניות, המשטרה והצבא תחום תדרים משלו.

תָּדָר

בחשמל ובאלקטרוניקה הוא קבוצה של מוליכי חשמל מבודדים זה מזה ומוגנים יחד במעטפת חזקה ואטימת מים. בלועזית: "קאבל" (cable).

כָּבֵל

האזנה לדברי אחרים, בדרך כלל בחשאי. למשל: אסור לו לאדם לצותת לשיחות טלפון, שאינן מיועדות לו.

צִיתוּת

מונחי המשרד

א. מהדק ניירות,
ב. מעין מלקחיים להידוק הפכסים ולתלייתם על החבל.
נקרא גם מהדק.

אָטָב

נוסח מועתק מן המקור ביד או במכונה. למשל: המכתב נכתב עם שני העתקים

הָעֵתֶק

(פלומר: מקור ושני העתקים).

[ראה להלן: עתק.]

א. סרט נייר, שפזרכים סביב חפץ, פגז

חֶבֶק

עיתון, ועליו כתובת למשלוח בדואר.

ב. רצועת נייר, שמדביקים על קופסות

סיגריות, בקבוקי משקאות וכד', לסימן,

שמס הבלו שולם.

בַּנְדְּרוֹלָה בלעז.

השני מבין שני עותקים (אקסמפלרים).

כֶּפֶל

למשל: החוזה נכתב בשני עותקים, מקור

וכפל. הכפל תוקפו כתוקף המקור.

מכשיר קפיצי לניקוב חורים בניירות.

מִקְב

הביטוי העברי במקום "אקסמפלר".

עֶתֶק

למשל: העיתון נדפס באלפיים עֶתֶקים.

בלי ניקוד: עותק

קניתי שני עותקים מן החוברת הזאת. במחשן

נשאר רק עותק אחד מן הספר הזה.

גיליון דק מצופה שעווה, המשמש לשכפול

שֶׁעִוִּית

הכתוב בעותקים רבים.

סְטֵנְסִיל בלעז.

מונחי המכונות והתעבורה

הֶתֶקֶן לבלימה ולעצירה של גוף נע, בפרט

בֶּלֶם

של הגלגלים בכלי רכב.

בֶּרֶקֶס- היא לשון רבים של brake.

דְּוֶשָׁה

ברבים דְּוֶשׁוֹת

ובסמיכות:

דְּוֶשׁוֹת הַמְכוֹנִית

מנוף רגל במכונת תפירה, בפסנתר ובכלי רכב. בלחיצת הרגל עליו מפעילים את מכונת התפירה, מנונים את מצלול הפסנתר, מניעים את האופן האחורי באופניים, מתירים במכונית את המצמד לשם החלפת ההילוכים ועוד. [שים לב: "הילוכים", ולא "מהלכים".]

באנגלית: pedal.

מכשיר לניגוב, בעל רצועת גומי. יש מיני מגבים, כגון:

מגב שמשקה - מותקן במכונית. הוא מגב את טיפות הגשם מעל הזוגנית.

מגב רצפה - צורתו צורת מטאטא.

מגב (של צלמים) - לסחיטת המים מהעתקי התצלום.

מכשיר להרמה, להגבהה.

במכונית הוא ידוע בשמו האנגלי: jack.

התקן העושה ומפסיק לפי הצורך את החיבור בין המנוע ובין הגלגלים.

בלעז: קלאץ'.

הצינור לפליטת הגזים השרופים.

בלי ניקוד: צינור פליטה בלעז: exhaust ("אגוז").

צומת קומות; מערכת דרכים חולפות זו על גבי זו במפלסים שונים. המחלף מאפשר מעבר מדרך לדרך בלי הפרעה.

מחלף

מִסְעָף

מפגש דרכים בעל שלוש זרועות.

צִמָּת

מפגש דרכים בעל ארבע זרועות.

בלי ניקוד: צומת

מוֹנַחִי פְּלִים בְּבִית וּבִמְטָח

טָפִי

בקבוק, שפיו צר, והוא משמש לטפטוף
נוזלים. יש טפיים שונים: לתיבול מאכל או
מאפה, לטפטוף תרופות ועוד.

מִזְלָף

דלי להשקיה, בעל צינור, שבקצהו ראש
מנוקב. מזלפים בו על צמחי הגינה.
שים לב: 'משפך' אינו שם נרדף ל-'מזלף'.
המשפך הוא שפופרת, הרחבה מלמעלה
וצרה מלמטה, ומעבירים בו נוזלים אל
בקבוק או אל כלי אחר, שפיו צר.

מִצְקָת

כף גדולה ליציקת מרק וכיו"ב.

מִקְלָח

חלק המקלחת, שהמים ניתזים ממנו
בקילוחים. יש מִקְלָח קבוע, ויש מקלח יד
(-טלפון-).

מִקְפָּה

כף עמוקה בעלת נקבים כדי לקפות בה
את הקפי (הקצף העולה על פני התבשיל
בשעת הבישול).

מְרִסֵּס

מכשיר לריסוס נוזלים.

תְּרִיד

כף גדולה לבחישת התבשיל.

מְשַׁפֵּת

א. כל אחד ממקומות השפיתה לסירים.

ב. פירה חשמלית לסיר אחד.

פטיש, שראשו מחורץ, לכתוש את הבשר
ולרדדו לשם הכנת כתיתה (שניצל).
סל, בפרט להגשת פרות.

פְּתִישׁ

קֶלֶת

ח ל ק י ה צ מ ח

אחד מחלקי העלה, המובדלים על ידי
שסעים או מפרצים, וכן בפותרת ובגביע
של הפרח. גם באנטומיה נקרא כך כל חלק
המובדל על ידי שסעים, כגון: אונות
הריאה.

אֲנָה

פרי בן זרע אחד ממשפחת הדגניים.

גִּרְגֵר

פרות חד-זרעיים ממשפחת המורכבים.

זֶרְעוֹנִים

בספרות חז"ל מציינים הזרעונים גם זרעי
קישואים ודלועים, וכן זרעי גינה שאינם
נאכלים, להוציא זרעי תבואה וקטניות.
גם פרות החמנית הם זרעונים, והמקפיד
יאמר: מפצח זרעונים (לא: מפצח
גרעינים).

חלקו הרחב והשטוח של העלה או של עלה
הפותרת.

טָרֶף

החלק הצר של קצה העלה, שבו הוא
מתחבר לגבעול.

פְּטוּטָרַת

הבליטה שבראש הפרי בהדרים. הפיטם
הוא שריד מעמוד העלי שבפרח.

פִּטָּם

חזיר (= גבעול דקיק), המחבר את הפרח
או את הפרי לגבעול.

א. כל גבעול חלול, כגון קנה השיבולת.
ב. שם של צמח, הגדל על גדות נחלים,
וגבעולו חלול.

[רגילים לומר "קנה סוף", ואולם הסוף הוא
צמח, שגבעולו אינו חלול].

מונחי אמנות

יצירה או מעשה בלי הכנה מראש.

"אימפרוביזציה" בלעז

הצורה העברית ל"דואט": יצירה מוסי-
קלית לשני כלי נגינה או לשני זמרים.

יצירה אמנותית קטנה, כגון: ציור, פסל או
סיפור; דבר, שצומצם עד למידה זעירה.
"מיניאטורה" בלעז.

תכנית או יצירה, הרשומה בקימ כלליים.
"סקיצה" בלעז.

פעולה מכוונת - של תאורה, של השמעת
קולות וכיו"ב - כדי ליצור רושם של
המציאות המוצגת.

בלעז: אפקט.

צירוף צלילים, הצורם את אוזן השומע.
"קאקופוניה" בלעז.

ספר תמים של יצירה מוסיקלית רבת

עקץ

כלי ניקוד: עוקץ

קנה

אלתור

דואית

מזערת

מתנה

פעלול

תצרום

תכליל

משתתפים, ובזו התנים לכל התפקידים.
"פארטיטורה" בלעז.

מונחי ספרות ופרסומי דפוס

זָכְרוֹן דְּבָרִים דין וחשבון בכתב, המוסר בפירוט את
תוכנם של הרצאות או של דיונים בכינוס,
בישיבה וכדומה.

בלעז: פרוטוקול.

יְדִיעוּן עלון או חוברת, המוסרים ידיעות, שיש
בהן עניין לציבור.
בלעז: בולטין.

תְּקִיפּוֹן, כתב-עת פרסום, היוצא לאור בהפרשי זמן קבועים,
יש בו מאמרים של מחברים אחדים.

באנגלית: periodical.

ספרות יפה כתובה פרוזה.

ספֶּרֶת

באנגלית: fiction.

בלי ניקוד: סיפורת

צמחי מאכל ותרבילים

פירותיו של האילן בִּטְנָה.

בִּטְנִים

באנגלית: pistachio

לשון יחיד: בִּטְנָה

פרי הבטנה הוא בעל קליפה קשה, וגרעינו
טוב למאכל. הוא נאכל בדרך כלל כשהוא
קלוי. הבטנים מכונות בפי העם "פוסתוק
חלבי" או "פוסתוק שאמי".

בִּטְנִים היא צורת הריבוי גם של שם האילן.

בְּטָנִי אֲדָמָה
אוֹ אֲנֹחִי אֲדָמָה

קטניות, שתרמיליהן מבשילים בתוך
האדמה. בכל תרמיל שני זרעים או יותר,
והם נאכלים כשהם קלויים.

באנגלית: peanuts.

בפי העם הן מכוונות בְּטָנִים, אולם בתנ"ך
ובמשנה בְּטָנָה ובְּטָנִים הן שמות לאילן
ולפירותיו (כנוכר למעלה).

בבראשית מג, יא: קחו מִזֶּמֶרֶת הָאָרֶץ –
בְּטָנִים וְשִׁקְדִים.

ובמשנה, שביעית ז, ה: לולבי האלה
והבטנים.

כְּרוֹב הַקֶּלַח

מין ממיני הכרוב, אוכלים ממנו את הקלח
(הגבעול), שנתעבה למעין כדור. ידוע
בשמו הלועזי: קולרבי.

עשב בעל פרחים צהובים, המשמש לתיבול
מרק.

שָׁמֶר

בלי ניקוד: שומר

הקוראים אותו שָׁמִיר משתבשים. השמיר
הוא צמח בר קוצני, ואינו נאכל.

שֶׁמֶשְׁמִין בשי"ן ימנית!

זרעי הַשֶּׁמֶשׁ, שמפיקים מהם שמן (שֶׁמֶן
(שֶׁמֶשְׁמִין). אף נוהגים לזרות אותם על מיני
מאפה ולהתקין מהם מיני מתיקה.

בלי ניקוד: שומשמין

בערבית: סומסום.

השם העברי לצמח ולתבלין, הידועים
בשמן הלועזי וְנִיל.

שֶׁנָּה

צמח, שפירותיו משמשים תבלין ללחם
ולמאכלים שונים. כֶּמֶן

שמו המדעי: *Cuminum cyminum*.
צמח, שפירותיו משמשים תבלין ללחם
ולמיני מאפה, לליקרים ועוד. הוא ידוע
בשמו הלועזי קימל, ונקרא לעתים בטעות
כֶּמֶן. כְּרוֹיָה

שמו המדעי: *Carum carvi*.
צמח, שפירותיו משמשים תבלין למיני
מאפה וליין שרוף הנקרא ערק. אַנִּיסוֹן

שמו המדעי: *Pimpinella anisum*.
צמח בעל עלים גזורים ומנוצים. הם
משמשים תבלין לכבישת מלפפונים ושימורי
מזון אחרים. משתמשים בו לתיבול מרקים.
השֶׁבֶת דומה במראהו לשֶׁמֶר, אבל הוא
שונה ממנו בריחו. בטעות קוראים לשני מיני
התבלין, לשומר ולשבת, שמיר. שֶׁבֶת

שמו המדעי *Anethum graveolens*.
שמו באנגלית: dill. דָּל

צמח, שפירותיו משמשים לתיבול מאכלים
משקאות שונים, לפתנים וממתקים. השמן
האתרי המופק מפרות הגד משמש בתעשיית
הבשמים. הגד גדל בר בארץ-ישראל וידוע
בשמו הערבי כוסבר.

שמו המדעי: *Coriandrum sativum*.

שם של אחד ממיני האגוז. האלסטרים חומים, קטנים ועגלגלים.	אַלְסֵר
באנגלית: hazelnut.	
שם של אחד ממיני האורן. הורעים הנאכלים טמונים בין קשקשי האצטרובל.	צִנוֹבֵר

מיני מאכל

מאפה מבצק פריך דק, בדרך כלל ממולא, אפוי בדפוס (בתבנית). וּפֶל בלעז.	אַפִּיפִית
עוגה מִדֶּף של בֶּצֶק לובנן (-עוגת ביסקויט-) שאחר אפייתו ממלאים אותו שוקולד או ריבה וגוללים אותו כמגילה. רולֶדָה בלעז.	גִּלְיָה
גם גלידה ובשר עשויים לפעמים גִּלְיָה. מאפה מִדֶּף בצק דק מאוד, שכרכו וגללו אותו עם מִלִּית של פירות או גבינה. שטרודל בלעז.	פְּרוּכִית
ירקות או פרות מעוכים או טחונים לאחר בישולם, כגון: מחית תפוחים, מחית תפוחי אדמה. בלעז: purée.	מִחִית
פירות וירקות חמוצים. באנגלית: pickles.	מִחְמָצִים

מָלִיאַ

מָלִית

מאכל ממולא בשר, אורז וכד'.

התערובת, שממלאים בה את המְלִיאִים,
את הפרוביט וכיו"ב.

רִפְרָפֶת

מאכל לקינוח סעודה, המכיל עמילן, סוכר
ותבליים, כגון: וניל, פרות, קקאו.
בלעז: פודינג.

בֶּשֶׁר מְצֻמָּת

בלי ניקוד: בשר מצומת

בשר כבוש במיני תבלינים.

מכונות וכד'

מְכוּלָה

תיבה גדולה, בעלת מידות קבועות לפי
תקן, לאריזה ולהובלה של מטען.
צורת המלה מְכוּלָה כמשקל מדורה,
מחוגה, מגופה.

שים לב: הַמְּכָל והמְכוּלָה הם דברים שונים.
הַמְּכָל הוא שם לכל פלי קיבול.

מְלִגָּזָה

קרן ממונע, המצויד במְלִיגו עולה ויורד.
המְלִיגו מרים דרגשים או משאות אחרים
ומורידם במקום הפריקה.

באנגלית: fork (lift) truck.

עֲנִירָן

מכונה להרמת משאות כבדים ולהעברתם.
הענורן מורכב בדרך כלל מעמוד או
ממסגרת ניצבת ומזרוע הנושאת את המשא.
באנגלית: crane.

האומר מְנוּף במקום עגורן טועה. מנוף אינו
אלא מוט, הסובב על סֶמֶךְ או על ציר
ומשמש להרמה או להנעה של גוף.
האיש המפעיל את העגורן נקרא עֶגוּרָנָא
(לא: מנופאי).

שרשרת סגורה (ללא קצה) או סרט סגור,
הנעים ומעבירים חומרים וכיו"ב ממקום
למקום. המסוע יכול להיות קבוע כמו
בבית החרושת, או מורכב על כלי רכב.
באנגלית: conveyor.

מסוע

מונחי חינוך ופסיכולוגיה

תהליך נפשי, שבו אדם אחד בהשפעתו
הישירה מטיל על חברו דעות, אמונות או
פעולות, בלי להשתמש לשם כך בנימוקים
הגיוניים. סוגסטיה בלעז.
לקוי בגופו או בשכלו עד כדי לעכב את
התפתחותו התקינה.
ילדים מעוכבים הם בעלי מום או חולים
כרוניים, או אלה, שדרגת המשכל שלהם
נמוכה (מפגרים בשכלם).

השָׂאָה

מַעֲכָב

באנגלית: handicapped.

תיאורם והצגתם של דברים רחוקים בזמן
ובמקום, כאילו הם עניין של עכשיו.
"אקטואליזאציה" בלעז.

עֲכָשׁוּ

שים לב: עכשוו וְעַדכּוֹן אינם מושגים שווים.
 עֲדָכּוֹן משמש בעיקר במנהל ובמדע,
 ועניינו: תיקון, השלמה והתאמה של רשימה
 או תיאור לפי הנתונים האחרונים.

מונחי רפואה

הרס רקמה, הבא מחמת סתימת העורק
 המספק לה דם. "אינפארקט" בלעז.
 אָטֶם שריר הלב הוא הרס רקמה בשריר
 הלב בגלל חסימת עורק כלילי (עורק של
 הלב).

פגם על פני העור או הרירית (הקרום
 המצפה חלקים פנימיים של הגוף) למשל:
 פִּיבֵּה הַקֶּבֶה. "אולקוס" בלעז.

דלקת מלווה כאבים במפרקים או
 בשרירים. "רימטיזם" בלעז.
 כושר הגוף להתנגד להשפעות מזיקות
 ולדחות אותן, כגון: השפעת רעל או
 השפעתם של גורמי מחלה שונים.
 באנגלית: resistance.

מונחי טכניקה ומלאכה

צורה ההולכת ונשנית באריגה, בסריגה,
 בצביעה וכיו"ב.
 באנגלית: pattern. בגרמנית: Muster.

אָטֶם

בלי ניקוד: אוטם

פִּיבֵּה

שָׁגָרֹן

בלי ניקוד: שיגרון

תִּנְגֻדָּת

בלי ניקוד: תנגודת

דָּגֶם

למשל: בית-החרושת מייצר לקיץ אריגים
 בדגם פרחים, התופרת ביקשה לראות
 דוגמות אריגים, בדגמים שונים, ובחרה
 בדגם המשבצות.

שים לב: דוגמה אינה דָגם. הדוגמה היא
 דבר אחד מבין הדומים לו.

צד הלהב, שאינו קוה; הצד החריף של
 הספין, שאנו חותכים בו.
 הבחן בין חורפה ובין חוד. החוד הוא
 הקצה המחודד.

מכשיר, או חלק של מכשיר, שהאש בוערת
 בו.

באנגלית: burner, בגרמנית: Brenner.
 למשל:

מבער של תנור נפט,
 מבער רועש של פרימוס,
 למבער הלחמה להבה חזקה מאוד.

סרט מידה גליל, עשוי על-פי-רוב רצועת
 פלדה קפיצית ונתון בתוך גרתיק.

צבת שטוחה, המשמשת לתפיסה, לכפיפה
 ולחיתוך תיל.

בלשון הדיבור: פִּלֵּיר.

טבעת או צינור קצר לחיבור שני צינורות
 או מוטות.

חֶרְפָּה

בלי ניקוד: חורפה

מִכְשִׁיר

מִגְדָּל

מְלַקֶּחֶת

מְצַמֶּדֶת

מָרִית

כף שטוחה למריחה, לסתימת חורים
בחומר רך ולהחלקתו, כגון מלט, מָרֶק
(קִיט), וכיו"ב. גם במטבח משתמשים במרית
למריחה, למילוי ועוד. שֶפְכָטֵל בלעז.
הַתְקָן לחיבור, להספקה או לשינוי של זרם
חשמלי.

מָתַג

באנגלית: switch; בגרמנית: Schalter.
למשל: מדליקים ומכבים את האור
בלחיצה על כפתור המתג.
במכונות יש מְתָגִים שונים:
מתג אור, מתג הצתה, מתג הַמְתַנֵּעַ.
מְתַנֵּעַ באנגלית: starter.
א. חיקוי של צורת בניין, מכונה וכיו"ב.
"מודל" בלעז.

תְּבִנִית

למשל: בתערוכה במגידו מוצגת תבנית
העיר מימי קדם.
התלמיד בנה תבנית מטוס, ואף התקין בו
מנוע להטיסו.
ב. המידות, הקובעות צורה של דבר.
"פורמאט" בלעז.
למשל: הספר יצא בתבנית פיס.
הגיליון הוא בתבנית 2 (בתבנית פוליו).
כלי, שמעתיקים בו, או שיוצרים בו צורות
כדמותו.
שֶבֶלֶט בלעז.

תְּדֻמִית

למשל: באפייה משתמשים בתדמית, כדי
לחתוך את הבצק לעוגות.
הצָבֵעַ משתמש בתדמית, כדי לצייר צורות
חוזרות על הקיר.
שים לב להבדל בין תדמית ובין
דמות!
למשל: נאומו של המדינאי שיפר את
דמותו (או דיוקנו; לא תדמיתו-)
בעיני הקהל.

התוכן:

3	מונחים כלליים
4	סימני פיסוק
6	מונחי מסחר, חשבונאות וסטאטיסטיקה
12	מונחי מנהל ומשפט
13	מונחי קשר, אלקטרוניקה וצילום
16	מונחי המשרד
17	מונחי המכונית והתעבורה
19	פלים בבית ובמטבח
20	חלקי הצמח
21	מונחי אמנות
22	מונחי ספרות ופרסומי דפוס
22	צמחי מאכל ותבלינים
25	מיני מאכל
26	מכונות וכד'
27	מונחי חינוך ופסיכולוגיה
28	מונחי רפואה
28	מונחי טכניקה ומלאכה